

ACC. N:R M. 15408: 1-50.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Månsson, Lönnebo
Härad: V. Göinge Berättare: " " "
Socken: N. Mellby m. fl. Berättarens yrke: f. d. lantbr.
Uppteckningsår: 1961 Född år 1888 i N. Mellby m.

Kvarnar och kvarndrift. s. 1-50.

(skisser a° s. 42-43;
foton a° s. 44-50.)

Luf 99

13/10-61

Skriv endast på denna sida.

Kvarnar och Kvarndrift

Någon "Stubbamölla " har ej funnits här i socknen eller här i trakten, men väl två stycken väderkvarnar av holländsk typ .

Den ena kvarnen av denna typ var på Fredriksberg och den andra vid Sösdala stationssamhälle. Fredriksbergskvarnen byggdes av patron Axel Lindgren på Fredriksberg i slutet av 1860-talet och revs ner något av åren 1894-1895 vilka år jag gick i småskolan i Sösdala och fick vi bevittna hur Fredriksbergsgården fraktade iväg med kvarnen till Sösdala station för att där lastas på järnväg och fraktas ner till slätten dit den försålts .

Kvarnen stod på en backe ute på gårdens fälad och helt nära vägen Sösdala--Häglinge och alltså lätt att komma till från två håll . Det hindrade inte att Axel Lindgren gjorde ansatser för att bygga en extra väg tvärs igenom sina ägor bort mot en by som heter Tågarp för att locka bönderna i Tågarp och angränsande byar på det hållet att köra till Fredriksbergskvarnen med sin mald.

Kvarnen existerade alltså i omkring 25 år och var inte på något sätt uppsliten , men för litet besökt och kunde därför inte bära sig säkerligen av det skälet att det fanns för många

Luf 99

vattenkvarnar i bygden och deras drift var inte så nyckfull som driften på en väderkvarn som fick stå obrukbar när det var vindstilla. Väderkvarnen vid Sösdala stationssamhälle byggdes allt några år tidigare än Fredriksbergskvarnen och hade givetvis ett centralare läge vid den nyanlagda järnvägsstationen. Järnvägsstationen byggdes 1859 och samtidigt började här växa upp ett stationssamhälle med bebyggelse utmed tillfattsvägarna. Köpmän och hantverkare och en och annan f.d bonde var de som byggde upp det nya samhället som vad handel blomstrade upp med rekordfart. Enligt de källor som stått mig till buds var det August Lindgren på Björkeberga som byggde sösdalakvarnen och som han var bror till förutnämnde Axel Lindgren har tydligen de båda bröderna inspirerat varandra till kvarnbyggena.

Sösdalakvarnen brann ner ~~krax~~ en höstkväll i början på 1880-talet och var det en brasa som lyste upp hela nejden och det sades att vid detta sken kunde man sitta på ~~Kaxö~~ Maglö gårdsplan och läsa tidning fastän det var natt, och ändå ligger Maglö en fyra kilometer från Sösdala.

ACC. N:R M. 15408:3.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Får kanske tillägga att när sösdalakvarnen brann ner ägdes den av en annan ,nämligen av Nämndeman Sven Trulsson i Tågarp som gjorde en stor förlust då han inte fick någon brandförsäkring för kvarnen. Han hade flyttat försäkringen från ett bolag till ett annat och som den nya försäkringen inte trätt i kraft när det brann utbetalades ingen försäkring och det blev kämbart nog helst som det förvarades ett stort parti råg i kvarnen som Sven Trulsson köpt på hösten. Själva grundmurarna till sösdalakvarnen står ännu kvar och kallas i dagligt tal för "Stubben" . Den väcker ett visst uppseende där den står mitt i samhället som en kuriositet . Sänder med ett foto av "stubben" .

Väderkvarnarnas saga här blev helt kort , och har snart fallit i glömska . Hur de var byggda är inte lätt att beskriva i detalj mer än att de var av holländsk typ med vridbar ovanhätta .

Fredriksbergskvarnen var byggd sådan att skjutsarna körde rakt under kvarnen , stannade i dess mitt och fick sina möllesäckar upphissade genom en läm i kvarngolvvet och mald som återlämnades levererades samma väg .

se sid. 44.

Har som liten pojke följt med min äldre bror till fredriksbergs-
kvarnen åtminstone en gång och fick bevittna hur det gick till
med ett kvarⁿbesök till en väderkvarn något helt ovanligt för
oss som eljest köre till någon vattenkvarn i närheten.

Har besökt platsen där fredriksbergskvarnen låg och har mätat
upp det grundfundament som finns kvar och har med ledning
därav försökt göra en skiss av hur kvarnen såg ut.

Har också besökt "Stubben" efter sösdalakvarnen och det är tyd-
ligt att man även här kört rätt under kvarnen för avlämning
och avhämtande av mald. På det kort som jag medsänder syns den ena
inkörseln fast numera igenmurad och har endast en vanlig dörr
att gå in genom. På motsatta sidan är inkörseln mera tydlig
fast det finns en liten bod där torvbriketter förvaras. "Stubben"
i övrigt är förvaringsplats för allahanda saker som man velat
sätta undan. "Stubben" står kvar år efter år därför att ägaren
är gammal och inte längre i stånd att ordna för sig, eljest
borde den tas bort och ge plats för en bättre bebyggelse då den
antikvärde i sitt nuvarande skick .
inte kan sägas ha något

Vattenkvarnarna.

Genom hela storkommunen flyter en bäck benämnd "Tjörnarpsbäcken" av den anledningen att den har sin upprinnelse i tjörnarpsjön och har i urminnes tider flutit i oändliga vindlingar i en och samma dalgång till Finjasjön. Naturligtvis flyter den nerför liksom alla andra bäckar, men efter väderstreck räknat flyter den mot ^{nordöst} norr och alltså uppför. Fallhöjden från Tjörnarpsjön till Finjasjön är hela 64,4 meter och när dalen, ofta benämnd Mellbydalen, ibland klämmas ihop mellan åsarna blir här ofta ett litet vattenfall där det byggts en vattenkvarn och minst nio stycken sådana har det funnits på denna sträcka, ^{även} inte är fullt två mil lång. Denna intressanta dalgång som löper igenom tre socknar, Tjörnarps, N. Mellby och Brönnestad, har givetvis blivit befolkad allra först då man vanligen slog sig ned vid ett vatten- drag som gav vatten åt folk och djur, rikligt med bete åt djuren på de utmed stränderna belägna ängarna, och i äldre tider fiske som var en tillgång när det gällde att skaffa sig föda.

Tjörnarpsbäcken ett helt litet vattendrag i början ,men får tillflöde efter hand från andra små bäckar som kommer från odlade marker mossar och dylikt så när den kommer fram till Finjasjön är den mer än dubbelt så stor som i början.

Tjörnarpskvaren kommer först i raden av kvarnar från utloppet räknat och ligger endast en 7 a 800 meter från sjöstranden. Någon egentlig kvarndamm finns här inte då själva sjön utgör dess kvarndamm där vattenståndet regleras ^{genom} kvarens dämme.

Tjörnarpskvaren har den största fallhöjden med hela 7,5 meters fallhöjd och har från början byggts som ovanfallkvarn och som sådan använts fram till första världskriget då den ombyggdes till turbindrift en ombyggnad som inte blev så lyckad varför den ombyggdes senare 1952. Vad själva kvarnbyggnaden beträffar så är den ^{nu} mer än dubbelt så stor som den var från början och inrymmer magasin för spannmål, kraftfoder och gödning då den numera äges av Skånska Lantmännens Lokalförening i Höör som betjänar allmänheten med förmalning av säd och f.ö. säljer de produkter lantmannen behöver , kraftfoder utsäde gödning m.m.

se sid. 45

Så långt det gått att utröna av minnesgoda tjörnarpbor ,däri-
bland allvetaren betr, Tjörnarp f, kommunalordf Justus Högdal
byggdes kvarnen strax efter det järnvägen drogs fram här 1859.

Tidigare hade det legat en skvaltkvarn på platsen eller strax
ovanför och märken efter denna anläggning har man funnit på se-
nare tid. Det var järnvägsbyggarna som grävde den ~~kalk~~ kanal
som förbinder sjön med kvarnen allt för att inte vattnet skulle
besvåra järnvägsbanken , bäcken gick i ^{id} viddlingar genom sankmarken
och kom för nära järnvägen på något ställe. Kvarnens historia är
delvis höljd i dunkel men enligt Högdal var det en professor
Lovén från Lund eller Malmö som byggde kvarnen , sedan kom det en
Björkman som arrendator eller kanske ägare. Det senare minst
troligt då kvarnen ligger på Tjörnarpsgårdens ägor (numera för-
sält) och den långa rad av mjölnare som brukat kvarnen har tidi-
gare betalt arrende till innehavaren av Tjörnarpsgården .
Kvarnen har alltid haft 2 par kvarnstenar och längre fram en
kross som krossade havre till hästfoder. Numera finns dess-
utom maskiner för rensning av säd . För tio år sen blev kvarnen

riksbekant på ett sorgligt vis. Den lilla bostadsbyggnaden som hörde till kvarnen beboddes av mjölnaren och en natt hände det att huset brann ner och mjölnaren blev innebränd. Vid en undersökning visade det sig att mjölnaren blivit mördad och rånad av samhällets polis (tror han hette Hedin) vilken för att undanröja bevisen också tände eld på den lilla mjölnarbostaden. Polisen som själv deltog i utredningen och var med om att sälla resterna av huset avlade full bekännelse om detta mord och en 10-11st andra mord som han begått däribland sina egna föräldrar, allt innan han dränkte sig i Bosarpssjön i Häglinge socken. I närheten av kvarnen hittades senare i en backe ett skelett av en man som troligen blivit mördad här för hundratals år sedan. Nuvarande mjölnaren ~~XXXXXX~~ Arne Svensson har berättat att betripiset för vanlig förmalning av säd är 2:50 pr 100 kilo och allt sedan första kristiden 1914-- 1918 har de tagit betalning i pengar. Själv är Arne Svensson mjölnareson från Sandåkra och kunde meddela att så länge de tog tull - d.v.s.säd som vederlag för malningen tog man fyra mått för varje säck om 100 kilo =

4 kilo för malda 100 kilo. Detta pris har nog inte varit konstant under alla tider för i början på sekelskiftet hade man en tulltaxa vid Mellby kvarn (kommer att tala om den sen) med 7 kilo för havre och 6 kilo för råg. Tjörnarpskvarnen har ett alldeles förtjusande läge , nära järnväg och station och ligger liksom inklämd mellan ett par höga backar och nedanför kvarnen finns en ravinartad dalgång , nära nog som ett "Skärallid" i miniatyr . Vacker bokskog på höjderna , grönskande äng ovanför mot sjön till och brusande vatten fullbordar skönhetsintrycken. Det gamla pittoreska kvarnhjulet är dock försvunnit och den turbin som ersätter kvarnhjulet syns inte och hörs endast litet. Sedan bäcken lämnat tjörnarpskvarnen flyter den i ett lugnare tempo ända fram till Sösdala gamla by och där fanns i äldre tider nästa kvarn som helt skulle fallit i glömska om inte den figurerat i en del handlingar i samband med att bäcken regele- rades och ängsmarkerna odlades upp , d,v,s dränerades och torr- lades . Detta dikningsföretag kostade 1,490 kronor men det kvarnfall som fanns och där det legat en kvarn fick lösas med 3,000:

1885

kronor av släkten Kruse som då var ägare till kvarnfallet .

Denna uppgjörelse skedde först efter en process vilket gör att saken blivit bevarad. Nästa kvarn ,alltså nr 3 vid samma bäck

var Benmöllan och den låg endast en 500 meter från den förutnämnda. Ingen av dessa två sistnämnda kvarnar hade någon fallhöjd

att tala om så där omkring ett par meter att bedömma av läget.

Om benmöllan också förmalde säd åt kunder eller endast benmjöl

har jag alldrig kunnat utröna , men i min tidiga barndom(är född 1888) fanns det en gubbe som gick omkring och köpte ben för ben-

möllans räkning och alltså var benmöllan i gång fram till ækel-

skiftet. Benmjölet användes liksom nu till foder åt djuren både

kreatur och svin men också till gödning , det var nämligen ett

milt verkande kvävegödningsmedel som gärna användes.

Den förut omtalade regleringen av bäcken skedde år 1885, se vidare om detta på sidan 140 i Norra Mellby sockenbok, där det

också talas om fisket i ånn.m.

Nästa kvarnⁿ vid samma bäck var Sträntemölla ,så benämnes den i byalängden och med Sträntemölla menas inte bara kvarnen utan

en hel liten by med jordbruk och gatehus. Sträntemölla har inte varit i bruk på länge och ingen nu levande minns den. Åttioåringar som bor nära intill minns inte kvarnen. För många år sen talade jag med en då äldre fru som berättade att hennes far var hette mjölnare i Sträntemölla och Måns Erlandsson. Sträntemölla låg helt nära N.Mellby kyrkoby och därvarande berömde klockare Otto Lindblad gick ofta till Sträntemölla och badade i dammen och efter badet gick han in till möllaren och bad att få en badsup. Otto Lindblad dog 1864 och om jag minns rätt hade han varit klockare här 17 år och har alltså Sträntemölla varit i bruk under denna tid och troligtvis långt före. Kan vidare tala om att förutnämnde Måns Erlandsson i Sträntemölla hade en son som hette Erland Månsson (man växla för och efternamn från far till son i äldre tider) och Erland Månsson hade en son som tog sig namnet Erling musikdirektör till yrket och var i Amerika en del år och dog där och hans aska kom hem till Mellby i en urna. Musikdirektör Erlings son (hade visst mer än en) hette Gunnar Erling Och han är i sin tur pappa till en av de två Erlingarna

Tore eller Sixten som är kända från radioprogrammen .

En knapp kilometer från Sträntemölla ligger Mellby kvarn som alltid varit Mellby gårds egendom d . v s. tillhört gården och drivits i dess regi med en lejd mölledräng . Kvarnen byggdes om år 1900 och var den första kvarnen med turbindrift här i bygden. Kvarnbygget lät mycket tala om sig enbart för det nya konstiga vattenhjulet och var helt nedgrävt i fallets mitt och var så konstruerat att vattnet inte bara tryckte uppeifrån utan sög ~~nerifrån~~ nerifrån med en väldig kraft. Kvarnen hade visserligen endast två par kvarnstenar till att börja med som vanligt men var eljest en stor kvarn med bra utrymme för säckarna . Byggd av tegel från gårdens eget tegelbruk (numera nerlagt för länge sen) är det en stabil byggnad , som ännu är fullt intakt.

Ingen av de förutnämnda kvarnarna hade någon kvarndamm att tala om ,(Tjörnarpskvarnen hade ju själva sjön till damm) men mellbydammen är stor som en liten sjö vilket framgår av fotot jag med-
sänder . Här kan det alltså samlas åtskilliga kubikmeter vatten att använda vid behov. Före turbinkvarnens tillkomst var det

se sid. 46.

ACC. N:R M. 15408:/3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

en äldre kvarn vid Mellby gård men har säkerligen endast brukats för gårdens eget behov och kvarnhjulet drev även trösken i den närbelägna loglängan ,som också syns på fotot .

Ett sågverk är uppfört vid sidan om kvarnen och får kraft från denna till sågningen. Mellbykvarnen hade sina glansdagar i början ~~1900~~ när den var nybyggd en del år framåt men har sackat av sakta och säkert och enligt uppgift har kvarnen inte varit i bruk alls på flera år och arrendatorn på gården kör med sin mald hit till Sösdala elektriska kvarn . Fallhöjden vid Mellbykvarnen har jag trots efterfrågningar inte kunnat få besked om inte ens Baron Leijonhufvud Stränte vars far varit ägare till kvarnen, visste det, men tror jag det rör sig om en 4 meter en rätt så bra fallhöjd.

Nästa kvarn vid samma bäck är i Sandåkra en gammal kvarn och trevligt nog ännu fullt i bruk, Ligger naturskönt där mellbydalen är som smalast alldeles intill järnvägen och det gör för övrigt hela raden av kvarnar som jag beskrivit . Bäckens och järnvägens gör sällskap hela sträckan ända fram till Tormestorp vid Finjasjön.

Mellan Mellby och Sandåkrakvarnarna är det på sin höjd ett par kilometer ~~här~~ och nästa kvarn låg också i Sandåkra endast en halv kilometer från den första. De låg alltså helt nära varandra dessa båda kvarnar i Sandåkra och för att skilja dem åt i fortsättningen får jag tillägga att den förstnämnda kvarnen kallades för Djupadals kvarn och den senare "för Mattes mölla" efter en av ägarna Sven Mattiasson. Djupadalskvarnen hade på sin höjd 3 meters fall och har två par kvarnstenar och även siktekvarn kross och rensningsmaskiner och därtill ett ~~sågverk~~ sågverk för sågning av bräder och timmer ect. Kvarnen har för en del år sen omändrats till turbindrift efter att förut haft det vanliga vattenhjulet --Underfallkvarn --Nuvarande innehavaren heter Joel Svensson och har efterträtt sin far Sven Svensson och före honom hette mjölnaren Nils Södergren ,alla tre nu uppräknade har varit skickliga möllare och det förklarar att kvarnen hållits i gång och hållits i bra skick . En förutvarande möllare här vid djupadalskvarnen var Jöns Olsson ,känd i en stor omkrets för sin läkekonst och sin förmåga att skaffa tillrätta bortkomna och stulna ting.

Kallades allmänt för "Mölle-Jensen" och jag ber att få hänvisa till sidan 305 i Norra Mellby Sockenbok där Mölle-Jensen är beskriven. Mattes-mölla" har tydligen haft samma låder som Djupadalskvarnen och säkerligen byggd på 1840-50 talen men till skillnad från Djupadalskvarnen har den upphört att existera. Mattes-möllare dog och sedan kvarnen sedan ofta skiftat ägare med ovan folk att sköta den kunde den inte fortsätta som kvarn. Första och andra världskrigen vände upp och ner på mycket som länge varit bestående . Det blev ont om Fotogen och således svårt med belysningen där det inte dragits fram elektrisk belysning såg man sig om efter att på ett behändigt sätt skaffa sig elektriskt ljus. Fyra av byns bönder köpte Mattes-Mölla lät kvarnhjulet driva en generator som alstrade elektriskt ljus till de fyra bönderna och några fler som köpte elljus av dem. Detta förhållande varade inte så länge förr än det kom elektriskt belysning från ett större elnät och försåg alla med ljus och kraft och så upphörde snart Mattes-mölla att vara till omkring 1940 då nästa världskrig började.

Ifrån Mattes-mölla och Finjasjön, där tjörnarpbäcken rinner ut- är endast en 4 kilometer, men på denna korta sträcka har det ändå funnits två kvarnar till. De ligger i Brönneåstads socken, och den ena kvarnen heter "Råbocka-Möllan" och den andra heter "Nösådalas mölla". Ingen av dem hade någon större fallhöjd -- så där en två och en halv meter, men är vattentillgången betydlig jämfört med bäckens övre lopp. Råbockamöllan har för en 30 år tillbaka upphört som kvarn och användes vattenfallet till att driva Vollsjö Toffelfabrik som ännu är i gång. Nösådalas möllan lever med dåligt liv, men håller på att falla samman. De två senast nämnda kvarnarna, Råbocka-möllan och Nösådalas mölla har jag inte besökt men fått uppgifterna av Arne Svensson i Tjörnarp uppfostrad i Sandåkra och väl känner till förhållandena. Innan vi lämnar Sandåkra med dess vattenfall och kvarnar kan jag erindra att det i äldre tider funnits ännu en kvarn i Sandåkra vid en annan bäck som ^{kom} från skogarna uppåt nävlingeåsen rinner ner till tjörnarpbäcken. Denna kvarn låg alldeles nära intill nuvarande Ålderdomshemmet och tillhörde ägaren till detta hemman.

Det sistnämnda hemmanet köptes av N.Mellby kommun år 1900

och förvandlades till Ålderdomshem , men då hade kvarnen varit nerlagd och riven för många år sen.

Så lämnar vi tjörnarpssbäcken och beger oss till Adseke, också denna by tillhör N.Mellby . I Adseke finns en kvarn som behållit sin gamla prägel med ~~vattenhjul~~ Vattenhjul . Här är fallhöjden

se sid. 47

hela fem meter och är här ovanfallskvarn . Ovanför kvarnen är det två bäckar som förenas till en, och det är denna som driver kvarnen och ibland tillhörande sågverk . De två bäckarna som förenas heter "Fölabäck" och "Kölabäck" . Fölabäcken kommer från Röslöv i Häglinge socken och upprinnelsen är egentligen en källa som porlar fram nedanför höjderna där . Den andra bäcken kommer från nävlingeåsen och skogarna där. Den förenade bäcken vid Adseke har betydande fall även nedanför kvarnen och i äldre tider fanns det 7 stycken kvaltkvarnar i rad vid bäcken. Det var Adseke bönder som höll sig med var sin skvaltkvarn och kunde de givetvis mala samtidigt så att inte den ena skvatan höll vattnet för den andra . Adseke by utskiftades 1863

och har troligen skvaltkvarnarna varit nerlagda innan dess.

Se mera om Adseke by på sidan 104 i N.Mellby sockenbok.

Adsekekvarnen äges sedan flera år tillbaka av Villiam Johansson som övertog kvarnen av sin far Johannes Persson och denne Johannes Persson hade tidigare varit i Djupadals kvarn i Sandåkra och just köpt denna kvarn av den egendomlige "Mölle-Jenssen".

Adsekekvarnen är ännu i bruk men inte särdeles bra i skick vad byggnaderna beträffar och Villiam Johansson lät förstå, när jag besökte honom, att han troligen inte fick någon efterträdare till kvarnen och själv är i 66 års åldern, alltså pensionsfärdig när som helst. Orsakerna till denna utveckling får jag komma till i ett sammanhang till sist. Som vanligt har adsekekvarnen två par stenar, kross och som nämnts förut även sågverk. Möllaren har också två stycken motorer att gripa till när vattenflödet sinar.

Så har jag gett mig uppåt Häglinge socken där det funnits tre stycken kvarnar. Den första kallades för Stenshults kvarn och ligger helt nära gården "Göingeholm" och äges av denna.

se sid. 48

Fallhöjden vid Stenshultskvarnen är endast två meter och en

"underfallsquarn" givetvis. Av närboende har jag fått veta att kvarnen lades ner för 26 år sen alltså år 1935. Siste möllaren Johan Andersson övergick till muraryrket som han fortsatte med till dess han av åldersskäl måste upphöra med detta . Bäckén har inget särskilt namn och dess vatten är reglerat så det flyter helt vid sidan om den gamla kvarnen . Kvarnverket försålde av Göingeholms ägare till en annan quarn i Bjevröd . Själva byggnaden står kvar och har hållit sig bra då det är murade väggar och numera eternittak. Det hörde en bostad till kvarnen också och den är i bruk som bostad åt folk vid gården.

Så har vi Ankhultskvarnen också den i Häglinge socken. I Ankhult finns två gårdar tätt intill varandra och har ännu en viss ålderdomlig prägel trots vissa moderniteter betf detaljer i husen ,taken m.m. Dessa två ankhultsbönder hade ett bra kvarnfall på sina ägor och sedan lång tid tillbaka ägt en quarn tillsammans. Av Johan Olsson i Ankhult --75 år gammal-- fick jag veta att kvarnen hade tre meters fallhöjd och kallades för bröstfall -- ett

mellanting av ovanfall och underfall och bröstfall =brösthöjd
var just när vattnet mötte kvarnhjulet i höjd med kvarnaxeln
och pressades neråt på hjulets halva höjd. Kvarnen försålles
under första kristiden ,1914 -- 1918 till en dansk som under
denna svåra kristid gick in för att mala "Ljung" till mjöl
att användas till kreatursfoder . Man var påhittig på den tiden.
Kvarnen fick givetvis byggas om till denna drift -en vanlig
kvarn kan inte mala Ljung, och ljungmjölet var långt ifrån lätt-
sält , hela driften bar sig inte och kvarnen brann ner ,en
kanske man kan säga en lycklig omständighet . Kvarnen ansågs
i sitt förra skick för en bra kvarn och hade förutom två par
stenar för grovmäld även siktekvarn och jag har själv besökt
kvarnen och fått utfört sikte där.

Den tredje kvarnen i Häglinge är Sjörups kvarn och ligger
endat ett fåtal meter från Ankhultskvarenen och båda hämtar sitt
vatten från samma sjö "Bosarpssjön" och har ingen egentlig kvarn-
damm då de liksom i Tjörnarp ligger så nära sjön att de själva
regelerar vattenståndet i sjön -- alltså har sjön till kyarndamm.

se sid. 49

Sjörupskvarnen är ännu i bruk och i gott stånd . Den ombyggdes 1912 och är alltså av ett rätt sent datum. Den har fem meters fallhöjd och turbindrift två par stenar och t.o m. valsar för ~~sikke~~ sikte av vete och råg . Rensningsmaskiner för rensning av säd till utsäde . Ett eget litet elektritetsverk för belysning i kvarnen och i bostaden tillhörande kvarnen . Kvarnen äges av Ture Persson som sommartid har en restaurang vid Bosarpssjön helt nära kvarnen. Kvarnen arrenderas av Nils Nilsson , född i Ankhult på ett av de två hemman som tidigare ägt Ankhultskvarnen. Tidigare har kvarnen ägts av innehavarna till Sjörupsgården på vars ägor kvarnen ^{den} legat , men är tydligen fränsåld . Beträffande ålder ber jag få återkomma i ett sammanhang senare .

När den förutnämnda Stenshultskvarnen lades ner 1935 byggdes det en ny kvarn i Häglinge kyrkby som drives med elektrisk kraft och har alltsedan varit i bruk och är det ännu . Den ligger lägligt i kyrkbyn och då elkraften köpes från Tjörnarps elektriska distributionsförening är kvarnen ej beroende av vattentillgång eller vind. Sänder med ett foto även av denna kvarn som har

se sid. 50

grovkvarn för vanlig fodersäd, kross och rensningsmaskiner
som vanligt . Mjölaren heter Ernst Olsson . Om han ägt och brukat
kvarnen alla 26 åren vet jag inte men det säges att han som
närmar sig pensionsåldern att han tänker snart lägga upp. Får
tillägga att det sägas också vid kvarnen från samma kraftkälla.
I min långa beskrivning av kvarnar kommer det fram att en stor
mängd vattenkvarnar har försvunnit och det är endast ett litet
fåtal som är kvar och frågan kommer osökt ,vad har kommit i
stället då behovet av kvarnar aldrig upphör . Jo det kom elekt-
risk kvarnar istället. Så t.ex, inreddes en kvarn i ett förut-
varande sågverk i Sösdala samhälle 1919. En ångsåg hade funnits
förut som brann ner och när den byggdes upp igen blev det med
elektrisk kraft och en kvarn inrymdes i sågverket . Förste mjöl-
naren var Johan Kristoffersson som först var anställd av kraft-
bolaget som ägde såg och kvarn , men sedan arrenderade kvarnen
och var där sammanlagt i 12 år. Det blev täta ombyten sedan
och den som var här längst var John Edvard Karlsson som ännu
lever . Vare sig kvarn eller sågverk blev gamla ,allt är rivet

för en 20 år sen . År 1949 byggde Sösdalaortens lokalförening av Skånska Lantmän ett större magasin i nära anslutning till järnvägen och i detta magasin är också inmonterat en kvarn för grovmäld ,d.v.s förmalning av fodersäd. Det är en s.k. Hammar-kvarn av helt anna^mkonstrukt^tion än de förutvarande kvarnarna med kvarnstenar . Det är en sorts popeller som roterar med en mycket stor hastighet , försedd med grepar av stål slår den sönder säden till mjöl som drives genom ett siktverk upp till samma loft varifrån säden hälls i kvarnen. Denna sorts kvarnar har en mycket större kapacitet än en vanlig kvarn . Den behöver inte hackas och skötas som andra kvarnar utan de där stålgreparna bytes om en gång om året och så går det år efter år. Sösdala Utsädesaffär som levde några år hade också inrett en kvarn i sitt stora magasin -- med 4,500 kvadratmeters golvyta -- och denna kvar^mmalde en del år och upphörde inte för att kvarnen bär sig dåligt utan för att hela rörelsen lades ner -- gick omkull. Så har vi kvar^{en} till som är i bruk ännu här i samhället. Det är köpman Anton Gustafsson^{Anton} också har ett magasin och en kvarn.

Gustavssons kvarn drives med elektrisk kraft och som sagt inrymd i ett magasin och inget av det yttre förråder att här finns en kvarn.

Så ger vi oss ut på landsbygden igen ,norrut till Hovdala vid Finjasjön. Vid Hovdala mynnar det ut en bäck i Finjasjön som kommer närmast från "Filesjö" belägen ett par kilometer söderut från Hovdala räknat . Filesjön är i sin tur uppsamlare av några små bäckar uppåt skogarna . Vid denna bäck som kommer från Filesjön har det legat två kvarnar , "Hammarmöllan" och "Broslätts kvarn". Hammarmöllan köptes av ett nybildat bolag här i Sösdala som byggde en kraftstation här vid Hammarmöllan och denna kraftstation är ännu i fullt bruk . Den byggdes år 1917 och är här ej mindre än 24 meters fallhöjd och givetvis blev det turbindrift . En stor dammbyggnad ingick också i projektet så man är i stånd att ta vara på och reglera vattnet. Vid behov tömmer man hela Filesjön också så att man kan gå torrkodd på dess botten . Broslättskvarnen den har tjänat ut och förfaller.

Orsakerna till att somliga vattenkvarnar gick dåligt och förföll är flera. Var t.ex. möllaren en kunnig karl i yrket och därtill hade gott handlag med folk så bar sig kvarnen och födde sin man. Ägaren blev också i stånd reparera kvarnen och förbättra och bygga om enligt tidens krav och tiden gick lik-som kvarnen. Kom det en sämre mjölnare, kanske lite hårdhänt med tullen och inte höll ord att förmåla till bestämd tid då mälden skulle avhämtas väckte det ovilja och den ene efter den andre sökte sig till en annan kvarn. Kvarnar som ligger i och nära vattnet de ruttnar fort upp och det får ersättas nya delar gång efter annan och börjar kundkretsen att minska då tar mjölnaren sig en funderare på om det helt enkelt lönar sig att kosta på en dyr reparation eller ombyggnad och så för-sviner den kvarnen. I något fall såsom förut nämnts om Sös-dalakvarnen hände det att kvarnfallet hindrade ovanför liggande marker att uppodlas och torrläggas. Det förut nämnda diknings-företaget med åtföljande uppodling av kväverika ängsmarker ~~och~~ medförde större nyttigheter än en liten kvarn kunde ge.

ACC. N:R M. 15408: 26.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Såsom framgår av det föregående tillkom det kvarnar som drevs med elektrisk kraft och dessa kunde byggas på central plats såsom i Häglinge kyrkby och framför allt i Sösdala stationssamhälle dit folk hade ärenden under alla förhållanden . De kunde göra uppköp av olika slag , sköta bankärenden och besöka posten m.m och samtidigt få sina ärenden uträttade vid kvarnen som malde åt dem -kunderna- under tiden de skötte sina ärenden.

Den elektriska kvarnen är ju inte beroende av vare sig blåst eller vattenmängd, den kan mala alltid och kan beräkna på förhand vad den hinner med. En annan orsak till att vattenkvarnarna försvinner är att bönderna , åtminstone de som har någorlunda stort jordbruk de skaffar sig en kvarn hemma uppmonterad någonstans under magasinet och när de behöver mald till svinen sätter de kvarnen i gång med gårdens traktor som också kan användas till stationär drift och så maler de på mellanstunder ,när det regnar och traktorn inte kan användas till körsel på jordbruket .Ägaren slipper under sådana förhållanden att ösa upp säden i säckar och bära ner den lassa den på vagn och köra

ACC. N:R M. 15408:27

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

den till kvarnen . Säden rinner ner i kvarnen och gröpen kan ösas upp i en bing utan att behöva komma i säckar . En besparing av tid och pengar att mala själv. Varje sådan bonde som skaffat sig egen kvarn kommer inte till kvarnen och kundkretsen minskas för mjölnaren.

Beträffande frågan om kvarnbyggare så har jag frågar om detta var jag kommit och besökt kvarnarna men ingen har kunnat ange namn på någon kvarnbyggare och troligtvis har det inte varit någon sådan här i trakten med detta speciella yrke . Kvarnbyggarna har tydligen tillkallats från annat håll . Beträffande våningarna--loften-- så måste det ju finnas tvänne loft . Det översta är i regel i höjd en meter över marken så att bryggan där skjutsarna lägger till , är i jämnhöjd med kvångolvet.

Själva kvarnen är anbrakt en 80-90 centimeter högre än golvet och själva sädesbingen är ju ännu högre upp . Säden tömmes i bingen rinner ner i kvarnen och mjölet hamnar nere på det undre loftet varifrån det hissas upp igen för att avlämnas till kunderna på samma ställe där den avlämnats. Mycket beror på lokaliteterna, Vid tjörnarp-skvarnen var det så i äldre tider

ACC. N:R M. 15408:28FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

att kunderna körde ner vid gaveln av kvarnen där det var lågt
nog att få sin mæld från nedersta loftet ,alltså i bottenvå-
ningen . Vid Adsekekvarnen är det ingen brygga att lägga till
vid , översta kvarngolvet är i jämnhöjd med marken och när
mjölnaren tar emot säden sätter han höften till när säcken
rullas över vagnskanten och håller den kvar med ena armen och
bär den in i kvarnen . Vid avhämtning av mæld får körsvennen
och mjölnaren hjälpas åt att lassa på säckarna . Säden males ner
i bottenvåningen och hissas upp igen omedelbart med hisskraft från
från kvarnaxeln. I Sandåkramöllorna både den som ännu är i
bruk och den nedlagda är det så att kvarnstenarna är i botten-
våningen -och denna är inte djupare ner än som markhöjden.
Där hissas den omalda säden upp till övre loftet och males ner igen.
Betr, ägare till kvarnarna har jag ju redan berättat hur
det var i varje fall och vilka som malde . Ägdes kvarnen av
gård sköttes den av en mölledräng som tog upp betalningen
antingen i form av tull eller i reda pengar. I något fall ar-
renderades den bort och mjölnaren betalade stipulerat arrende

och fick leva på förtjänsten om den blev stor eller liten.

Att mjölnaren bedrev bageri och sålde bröd till allmänheten

har ej förekommit här det jag vet . I ett fall hörde det ett
jordbruk till kvarnen -det var Mattes mölla i Sandåkra så länge

det nu varade. Fredriksbergskvarnen ,som var en väderkvarn

hörde visserligen till gården men arrenderades av en mjölnare.

Att möllaren höll sig med svin som föddes upp var rätt vanligt,

dock ej i någon större skala . Betr, fiske i kvarndammarna så
förekom det mera förr än nu fast det är inte helt slut . Såle-

des kunde mjölnaren vid Sjörups kvarn på min fråga härom att

han fångade fisk i dammen till husbehov - mest ål och en och

annan abborre . Vid tjörnarp-skvarnen fanns det förr rätt bra

med ål , men sedan tutbinerna kom till här det blivit sämre.

Ålynglen har svårt att komma förbi turbinerna . Nedanför kvarnen i

Tjörnarp fanns för en del år sen en fiskodling med särskilt

byggda dammar och fiskerikonsulendet bodde i en villa alldeles

intill för att övervaka det hela .Det var Karp och Sutare som

odlades. Denna rörelse varade inte så länge - men vad som är

anmärkningsvärt är att en och annan Karp sedan blivit fångad i ån nedanför , och för ett par år sen hittades i kvarndammen en jättekarp på hela 10 kilo som levat i sjön och oförsiktigt nog dragit sig ner mot kvarndammen och fångades där . Den har tydligen på något oförklarligt sätt kommit upp i sjön från dammarna -som stod i förbindelse med ån - och hunnit bli gammal och stor innan den fångades. Betr. fisket i övrigt hänvisar jag till sidan 140 i Norra Mellby Sockenbok.

Att torka säd som blivit dåligt bärgad det har hänt i otaliga fall i äldre tider, det har jag själv varit med om. Vill anmärka det gäller endast råg som skulle användas till bröd . Då torkade man på så sätt att efter det man tagit ut brödet ur bakugnen färdigbakat fanns det mycken överloppvärme kvar i ugnen , och den tog man nytta av genom att plasera in våt råg till en 3 decimeter tjocklek och stängde ugnsluckan och lät rågen ligga där inne till dess ugnen helt svalnat , Då var rågen så torr så den knapra . När den sen skulle malas då blandades upp med lika mycket otorkad råg och så gick malningen utmärkt.

Den torkade rågen tog den våtare med sig i förmalningen

och klibbade inte i kvarnstenarna som den eljest hade benägenhet att göra . Det var i regel mjölnaren som lärde ut det knepet

när han fick alltför våt råg att mala. Bör tilläggas att en mjölnare hade handskats så mycken säd att han med stor vana kände utanpå säcken om säden var torr eller våt.

Betr, sädens väg från bonden till och från kvarnen och behandling ^{lassa} lingen där så var det vanligt att bonden ~~kssa~~ på en 8 a 10 säckar på vagnen ,det kunde vara flera och det kunde vara mindre antal också ,allt beroende på hemmanets storlek med åtföljande behov av gröpe till svinen och krossad säd till hästarna.

Vid kvarnen kör skjutsen så nära bryggan som möjligt så att skjutsbonden kunde behändigt äntra säckarna upp på bryggan där mjölnaren stod med sin säckakärra och rullade in säck efter säck allt efter som skjutsbonden hann med att rulla upp säckarna på bryggan . Inne kvarnen ställde mjölnaren första säcken vid väggen där det var ledigt, och nästa säck intill den första och sen alla 10 säckarna i en rad från väggen och inåt golvet . Nästa

skjutsbonde fick sin säckarad näst intill o.s.v. på så sätt
blandas inte de olika böndernas säckar samman utan kunde hämtas
i en följd. Sedan säden avlämnats körde bonden hem igen sedan
han fått besked om vilken dag han kunde hämta sin säd färdig-
malen . När han då kom tillbaka hade han ett lika stort lass med
och
sig till förmalning , lämnade detta ~~tog~~ tog den malda säden med
hem så gick det undan för undan , det blev inga väntetider på
det sättet och mjölnaren hade i regel en vecka på sig att mala
säden . Har ju redan beskrivit hur det gick till med malningen
Säden slog i bingen ,maldes ner till bottenvåningen och hissades
upp igen , med kraft från kvarnen . Hissanordningen var mycket
enkel men praktisk. På kvarnaxeln ,den axel som själva kvarn-
hjulet satt på , var anbringad ett trähjul med en fördjupning
ett liknande trähjul var anbringat högst uppe på övre loftet
också det på en träaxel ,och mellan dessa hjul som var försedda
med djup reffla var anbringat en kätting som löpte i refflan.
Denna kätting var inte spänd -hängde helt lös- med kunde bli
spänd när mjölnaren drog i en hävstång som pressade upp den

Övre axeln och denna kom i rörelse och veade upp den hisslänk som lagts om säckmunnen. Var kvarnen i rörelse gick det också att hissa säckarna, men stod kvarnen stilla var hissanordningen ur funktion. Att säden maldes flera gånger förekom aldrig jag vet vad nu gäller vanlig fodersäd. Annat var det med råg och vete som skulle siktas till s.k. rågsikt och vetemjöl.

Denna sorts säd maldes på en särskild kvarn och i stället för att rinna direkt ner i säckar, rann den igenom triörliknande sikt som gick runt. Första gången säden passerade genom kvar och sikt i ett sammanhang maldes den helt grovt -näbbades som det kallades-. För varje gång säden slogs på i kvarnen kländes kvarnstenarna lite hårdare mot varann, men bara högst lite.

En 7 a 8 gånger passerade säden genom kvarn och sikt och för varje gång kom det lite grand av det fina mjölet genom sikten.

Sikten var helt inbyggd i ett "skåp" ett långt ett och på botten i detta samlades mjölet och kunde ösas upp i säckar. Sedan säden malts två gånger samlade man upp det mjöl som då var kommit och fyllde ~~det~~ i en särskild säck. Detta mjöl var nämligen

inte fullt så bra som det som kom efter. Sista gången ,alltså den
den åttonde gången, mjölet maldes om tog man även detta ifrån
det var nämligen likt det första . Det sämsta mjölet kallades
för "svartmjöl " - det som kommit först och sist genom sikten--
det var lite mörkare än det bästa , men skillnaden var så liten
att det var med stor svårighet som vanligt folk kunde skilja
de båda sorterna åt. Hemma på gården gick det lika bra att baka
av båda sorterna, men det syntes kanske någon liten skillnad på
brödet . Det som sålunda hämtade sikte från kvarnen fick två
sorters mjöl med sig hem , det riktigt fina mjölet, svartmjölet
och så kliet, det grova--skalet- som användes till kreatursfoder.
Om bönderna ville ha tillbaka sin egen säd -- ja visst ville de
det och det fick de också när det gällde grovmalning , det var
inte tal om annat. Gällde det siktemjöl så var det inte tänkbart
utom i de fall att bonden hade så mycket vete eller råg med sig
att det kunde siktas för sig själv och det hände högst sällan.
Mjölaren fick samla på sikte till dess det fanns till en sikte-
sats på några hundra kilo . De olika ägarnas ~~mjöl~~ säd slogs

tillsammans och siktades tillsammans och när det hela var färvägdes det upp svartmjöl. finsikte och kli till var och en allt i proportion som de lämnat säd. Hur det gick till att mala i gång en kvar --antar det menas en ny kvarn-- -det har jag aldrig hört talas om, tror att det kunde vilken lärd mjölnare som helst. Kvarnstenarna i de äldre kvarnarna var komna ifrån "Stenskogen vid Höör--Stanstorp-- och var av samma material varav Lunds Domkyrka blivit byggd d.v.s sandsten. Det fick hackas om gång efter annan för att kunna mala något så när fint och efter en hackning var kvarnstenen sandig, även om man borsta av den ordentligt och en således nyhackad kvarn var inte lämplig att mala brödsäd på första gången den togs i bruk. Man malde allt ett par säckar fodersäd först och sedan råg eller vete. Jag har smakat bröd som bakats av rågmjöl som malits på en nyhackad kvarn och det kändes gott att det fanns sand i brödet.

Kvarnstenarna från sandskogen -eller Stenskogen- de kom ur bruk sedan det förfärdigats gjutna kvarnstenar. De var gjutna av ett sådant material att själva materialet höll sig vasst och det

var endast refflorna i kvarnstenen som behövde huggas upp en och annan gång, och dessa nya kvarnstenar sparade mycket arbete åt mjölnaren som slapp att sitta och hacka kvarnstenar medan kvarnen malde med andra stenar -- det var praktiskt att mala med den ena kvarnen medan den andra kvarnen var upptagen för omhackning. Om det funnit rum för övernattning vid kvarnen för kunder som höll i väntan på sin mald. Nej inte så vitt jag vet i någon av de många kvarnar jag försökt att beskriva. Men jag har varit med om det själv, och det var vid Laxbro kvarn i N.Sandbt socken .

Det är en stor kvarn som ligger vid Almån och har två vattenhjul vid sidan om varandra . De hade ett ypperligt siktverk och det var just för sikte skull vi körde den den långa vägen dit och fick siktat vete och råg stax före jul till julbaket.

Där fick man ligga över och fick mat och dryck och hälsad välkommen igen. Att jag hjälpte till med lite av varje är ju självklart , bland annat drog jag blåsbaljen när gamlefar ~~en~~ vässte kvarnhackorna- för det gjorde de själva på det stället.

Om man hade mycken eller liten mald med sig hade ingen betydelse

för ~~de~~ trakturen

ACC. N:R M. 15408:37

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Vid Mellbykvarnen fanns det en kvarnkammare där mjölnaren höll till och bönder som eventuellt stannade kvar medan deras säd maldes gick gärna in i kvarnkammaren och värmdes sig. Åt de någonting så var det en medhavd smörgås för mjölnaren kunde inte bjuda någonting. Någon ensaka gång kunde det väl hända att mjölnaren i de fall då han drev kvarnen i egen regi bjöd en och annan kund på en kopp kaffe -- kanske med "Gök" -- och hade en pratsund tillsammans. Innan jag fortsätter med Folktros sägner och händelser får jag ta upp spørjsmålet om när kvarnarna av olika typer byggdes och upphörde att användas. Vad kvarnarnas ålder beträffar så är det mycket svårt att angiva. Ett kvarnbygge var ju inget allmänt företag och kom aldrig att nämnas i något sockenprotokoll. Det var enskilda som byggde kvarnar och det skrevs ingenting om det. Jag har inte träffat någon människa som levat under skvalkvarnarnas tid. Min far som var född 1846 tala aldrig om att han sett en skvaltkvarn i bruk. Han var visserligen från Huaröd i Gärds härad, men bygden där var likartad med denna givetvis även när det gällde bruket av kvarnar.

Så mycket har jag fått veta av äldre personer som i sin tur
träffat ännu äldre att det ofta var en piga på stället som
som satt ute vid bäcken i skvaltkvarnen och skötte om malningen.
Det gick så sakta med malningen och tog så lång tid att mala en
säck havre eller annat sädesslag att man fick ta till den bil-
ligaste arbetskraften -en kvinna som kunde sitta och sy på strum-
por eller ^{na} annat handarbete för sig medan kvarnen gick .
Om skvaltkvarnarna inte var i gång under min fars tid är det
troligt att de upphörde att brukas så där på 1830-talet.
Det är tämligen säkert att även de nyare kvarnarna med vatten-
hjul sådana som vi sett dem fanns samtidigt med skvaltkvarnarna
alldeles som vattenkvarnarna nu finns samtidigt med de elekt-
riska kvarnarna. Någon bestämd gräns för den ena typens verk-
samhet i motsats till en annan typ som efterträdde den förra är
inte lätt att dra. Får bekänna att vi nog är lite sent ute
att söka efter någon särskild folktro sägner och händelser i
i samband med kvarnar . Det släkte som nu finns ock arbetar
vid kvarnar vet inget särskilt att erindra om .

Men att mjölnarna var ett släkte som levde nära naturen mer än annat vanligt folk det är säkert . De fick ofta mala även under natten och nere vid sin bäck och sin damm mera kom att se på djurlivet som rör sig om nätterna vid vatten och annorstädes. De lärde och såg på allt detta och fick en viss kunskap härom. Mjölnaren var mycket beroende av väderleken också och fick ett uppövat sinne när det gällde att spå väder rent lokalt . När skyarna går så och så så blir det på det eller det sättet. Mjölnarens ställning i samlevnaden i byalag och eljest var som vanligt folks . Han kom i kontakt folket i bygden mer än andra , fick hör och kunde meddela nyheter så på det sättet var han ofte en intressant personlighet . Han var med i gilleslagen precis som andra och hävdade sig väl i en umgängeskrets . Mjölnaren fick i äldre tider ofta hålla till i vitserna och då alluderade man vanligen till hans ärlighet eller oärlighet. Det vore orätt att påstå mjölnarens yrkesgrupp var oärligare än någon annan yrkesgrupp. Vad en och annan förbröt sig på kunde gå ut över hela gruppen , men så är det inom alla grupper.

I äldre tider när det inte fanns vågar på ställena var frestelsen kanske större för mjölnaren att ta lite för hög tull för sin malning, men bortåt 1880-talet började det finnas vågar på varje ställe och man kunde väga sin säd som man körde till kvarnen och väga den vid hemkomsten och således kontrollera hur mycket mjölnaren tagit i tull och kunde säga till omdet nästa gång han kom till kvarnen. Nu sker betalningen i reda pengar och gar så gjort ända sen kristiden och all misstanke är utesluten.

Ett ordstäv som jag hörde i min ungdom var" Det finns två ärliga lemmar på en möllare, det är tummen och Ändan(röven).

Tummen trädde gärna ner i tullmättet ~~h~~ när mjölnaren tog tull och således gick det lite mindre säd i måttet och från ändan kom en och annan pust som blåste bort agnarna.

En pojke kom till kvarnen och mjölnaren tyckte han såg dum ut och ville smått driva med honom och sa till honom. Det är visst inte mycket du vet. Då sa pojken, somt vet jag, och somt vet jag inte. Vad är det då du vet, jo jag vet att möllaren har feta svin. vad är det som du inte vet, -Jag vet inte vems säd de äter?

Sedan det föregående skrivits har jag träffat förre mjölnaren på Mellby gårds kvarn 75 -årige John Edvard Karlsson som varit mjölnare å kvarnen i flera år och han påstod att kvarnen i Mellby hade över 10 meters fallhöjd och har två turbiner om vardera 40 hästkrafter , så nog var det en bra kvarn när den var ny och i ordning. Nu står kvarnen still alltid och han trodde att turbinerna var igenrostade helt och hållet .

Det här kapitlet om kvarnar i vår bygd var marigt att få ihop men högintressant . Har egentligen inte tänkt på förut att tjörnarpsbäcken har i gamla tider hunnit driva ej mindre än nio kvarnar på sin två mil långa väg från tjörnarpsjön till Finjasjön och alltså gjort bra nytta för sig innan den når fram. Har heller inte tänkt på förut att så många vattenkvarnar har gått och håller på att gå mot sin förgängelse av omständigheter som jag förut försökt att meddela. Det har alltid varit något idylliskt med dessa vattenkvarnar där de låg i lummig grönska och med ett ständigt brus av vatten omkring sig och var mötesplatsen för bygdens folk som där kunde utbyta tankar och meddela varandra nyheter .

Skåne
V. djönge lvd.
N. Mellby sn.
(Fredriksbergs gård)
uppt. år 1961

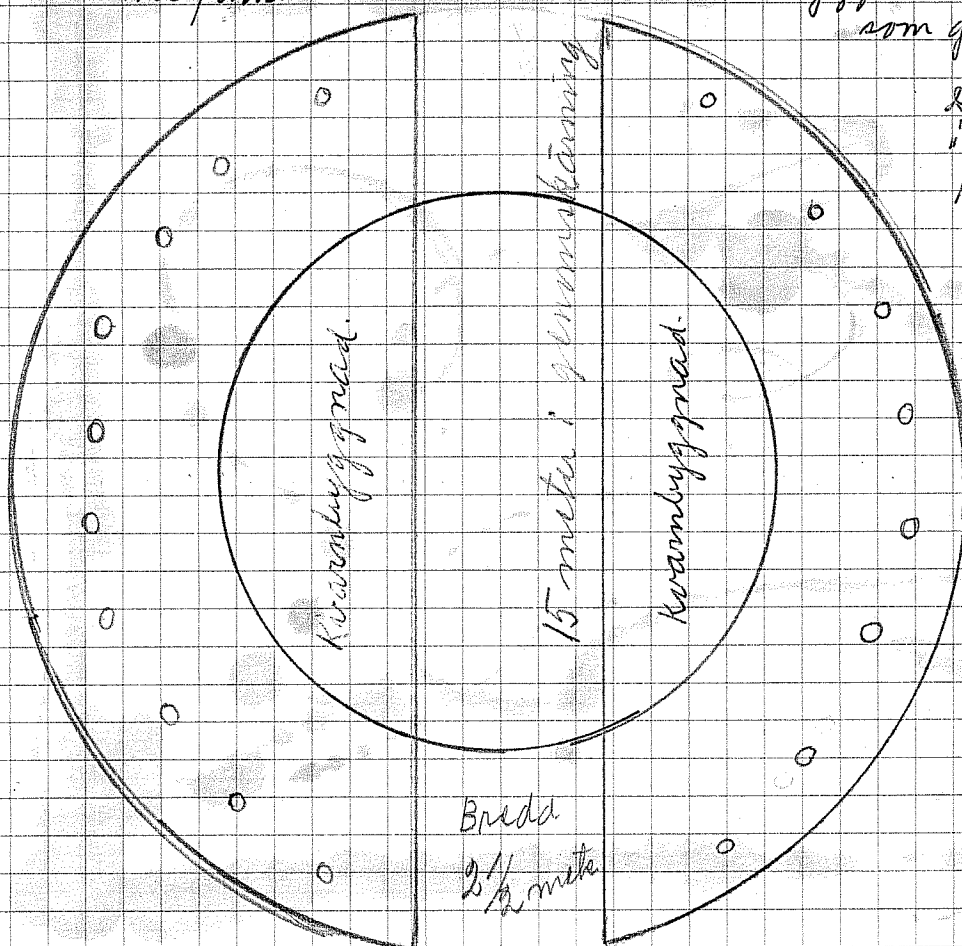
uppt. av f.d. lantbr. Nils Skånsson,
Föddala
född år 1888 i N. Mellby sn.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

M. 15408: 42.

Plats över Fredriksbergs Kvarn sådant den varit byggd

Man finner endast nedersta underbyggningen kvar och gången
som gått under Kvarnen

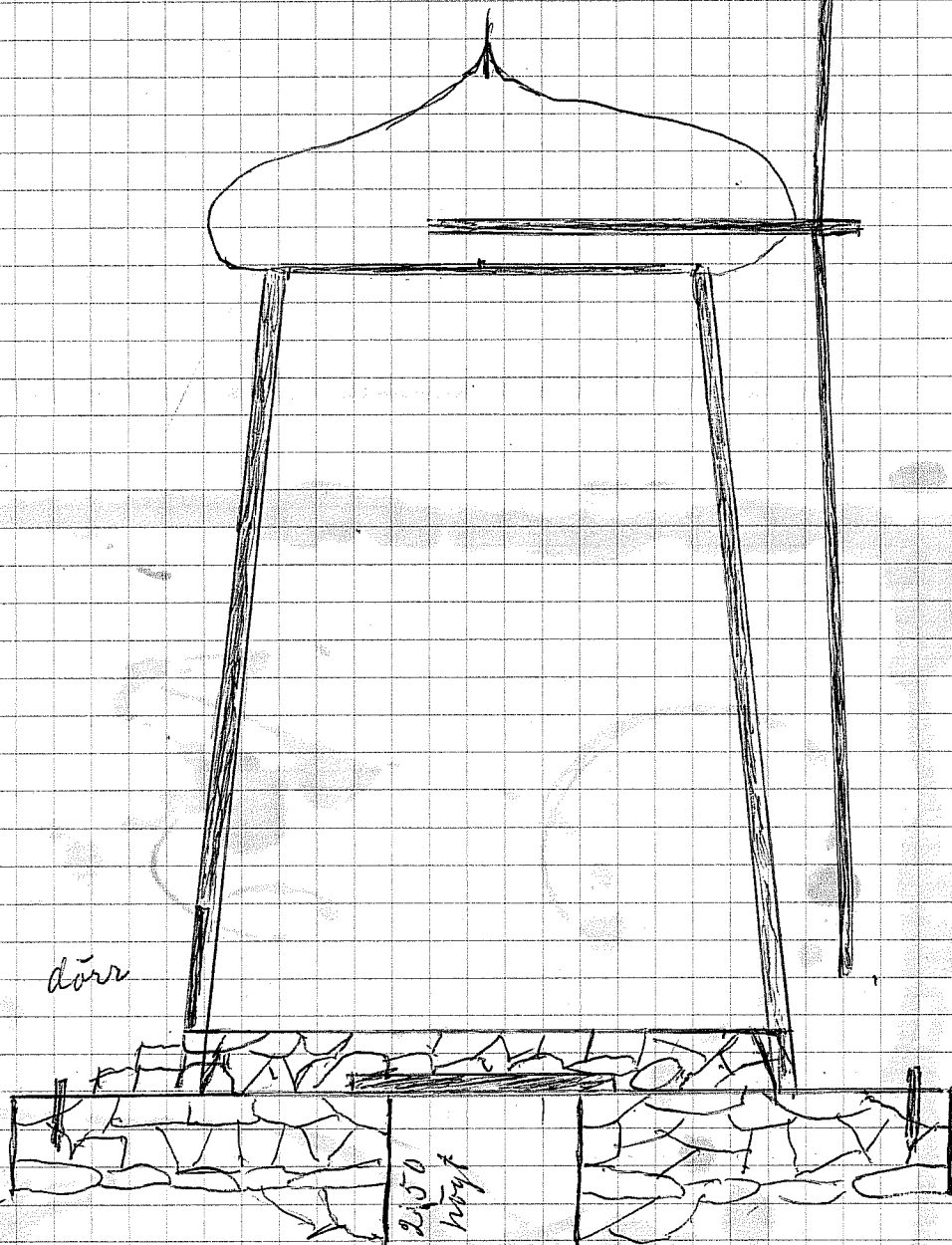

De små pundlarna
i ytterkanten är efter
pälars meddrivna i
marken. Pälarna
var till för att ankra
fast en kälja eller
vindspel då
kvarnhjulet skul-
le vridas i vind-
läge

Den här vidare
sockel höjer sig
1.20 meter över
den vanliga
markytan

80437
Fredrikbergs kvarnen

M. 15408: 43.

M. 15408: 44.

se s. 3

Skåne
V.Göinge hd.
N.Mellby sn.
inlämn. år 1961

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Inl. av f.d. lantbr.
Nils Månsson, Sösdala
född år 1888 i N.Mellby

"Stubben" efter den väderkvarn
i Sösdala som brann ner en höst-
kväll på 1880-talet

(neg. saknas)

M.15408:45.

se s. 6

Skåne
V.Göinge hd.
Tjörnarps sn.
inlämn. år 1961

FOLKLIVSARKIVET
LUND

inl. av f. d. lantbr.
Nils Månsson, Sösdala
född år 1888 i N.Mellby sn.

Tjörnarpskvaren.

(neg. saknas)

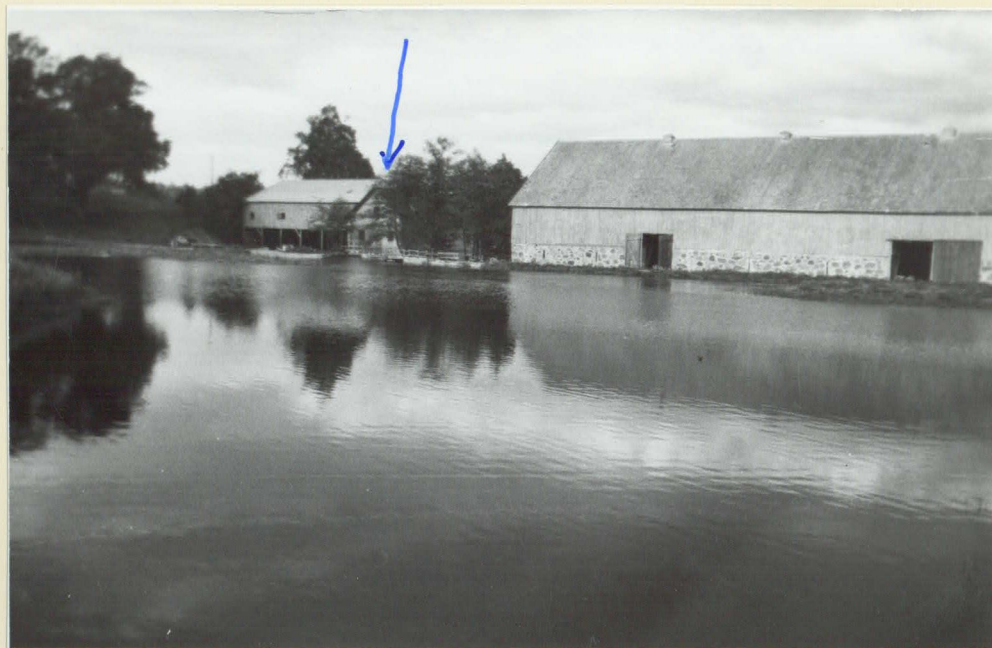
M.15408:46.

se s. 12

Skåne
V.Göinge hd.
N.Mellby sn.
inl. år 1961

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Inl. av f.d.lantbr. Nils Måns-
son, Sösdala
född år 1888 i N.Mellby sn.

Kvarndammen till Mellby gårds kvarn. Kvarnen där
pilen pekar. Dammen stor som en liten sjö. (img. saknas)

M. 15408 : 47.

se s. 17

Skåne
V.Göinge hd.
N.Mellby sn.
inl. år 1961

FOLKLIVSARKIVET
LUND

inl. av f.d.lantbr. Nils
Månsson, Sösdala
född år 1888 i N.Mellby sn.

Adseke kvarn

(avg. saknas)

M.15408:48.

se s. 18

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Skåne
V.Göinge hd.
Häglinge sn.
inl. år 1961

inl. av f.d.lantbr. Nils
Månsson, Sösdala
född år 1888 i N.Mellby

Stenshults kvarn nära Göingeholms gård,
som äger kvarnen.

(neg. saknas)

M. 15408 : 49.

se J. 20

Skåne

FOLKLIVSARKIVET
LUND

V.Göinge hd.

Häglinge sn.

inl. år 1961

inl. av f.d.lantbr. Nils

Månsson, Sösdala

född år 1888 i N.Mellby sn.

Kvarnen i Sjörup

(neg. saknas)

M. 15408: 50.

se s. 21

FOLKLIVSARKIVET

LUND

Skåne

V.Göinge hd.

Häglinge sn.

inl. år 1961

inl. av f.d.lantbr. Nils

Månsson, Sösdala

född år 1888 i N.Mellby sn.

Elektriska kvarnen i Häglinge Kyrkby.

(neg. saknas)